

Försvarsdepartementet

Remissyttrande

Ett stärkt skydd för civilbefolkningen vid höjd beredskap

Sveriges Allmännyttas är bransch- och intresseorganisationen för 318 allmännyttiga kommunala och privata bostadsföretag, med tillsammans över 975 000 lägenheter. Vi bistår våra medlemmar så att de kan vara långsiktiga och konkurrenskraftiga aktörer på bostadsmarknaden. På så sätt bidrar vi gemensamt till en hållbar utveckling – ekonomiskt, miljömässigt och socialt.

Sveriges Allmännyttas synpunkter

Allmänt

Sveriges Allmännyttas anser att förslagen bidrar till att stärka skyddet för civilbefolkningen men ser att det finns behov av förtydliganden när det gäller ansvaret för iordningsställande, bemanning och kontroll av skyddsrum och skyddade utrymmen. Sveriges Allmännyttas lämnar endast synpunkter på utredningens förslag som rör fastighetsägare, dvs. ansvar för iordningsställande och bemanning av skyddsrum och skyddade utrymmen samt ett behov av ytterligare förtydliganden avseende ansvar för krav och kontroller av skyddsrum.

Sveriges Allmännyttas bedömer att förslagen kommer innebära betydligt ökade kostnader avseende personal och organisation för att bemanna ett iordningsställande av skyddsrum och skyddade utrymmen för fastighetsägare. I de fall nyproduktion innebär krav på att skyddsrum ska byggas kommer det innebära stora fördyrningar av byggprojekten, då byggande av skyddsrum påverkar hur en byggnad behöver utformas.

SVERIGES ALLMÄNNYTTA

Besöksadress Hornsgatan 15
Box 474, 101 29 Stockholm
Tel 08-406 55 00

Org. nr 802000-1189, Styrelsens säte Stockholm
Plusgiro 92 84 72-0, Bankgiro 5887-5444
info@sverigesallmannytta.se, sverigesallmannytta.se

Sveriges Allmännyttan vill särskilt betona vikten av att ägare av byggnader och anläggningar som har skyddsrum eller som kommer behöva inrätta skyddsrum och skyddade utrymmen får full kostnadstäckning för kostnader för förbättringsåtgärder, underhållsåtgärder som inte omfattas av normalt fastighetsunderhåll och vid byggandet av skyddsrum och skyddade utrymmen. Framförallt inrättande av nya skyddsrum medför högre kostnader och omkostnader inte bara för skyddsrummet i sig utan även för exempelvis planering och projektering eftersom hela byggnaden påverkas av det faktum att ett skyddsrum måste inrättas.

Sveriges Allmännyttan anser att det är av särskild vikt att det går att få statligt stöd, både i form av personalresurser och i form av ekonomisk ersättning för kostnader för iordningställandet.

6.3.1 Kontroller av befintliga skyddsrum

Sveriges Allmännyttan tillstyrker utredningens förslag om att ansvaret för kontroll av skyddsrum ska tilldelas länsstyrelserna. Förslaget innebär att länsstyrelsen ska kontrollera att inrättade skyddsrum har avsedd skyddsförmåga och förelägga ägaren till en byggnad eller annan anläggning att åtgärda eventuella brister.

Sveriges Allmännyttan är positiv till att det ska införas en lagstadgad möjlighet för länsstyrelsen att förelägga fastighetsägaren att utföra en förenklad egenkontroll samt att MSB ska tillhandahålla vägledning för skyddsrumskontroll och ta fram ett standardiserat underlag för egenkontroll av skyddsrum.

Sveriges Allmännyttan vill understryka att MSB:s föreskrifter om skyddsrumskontroll behöver vara tydliga och lättförståeliga för att minska risken för olika tolkningar mellan handläggare på länsstyrelsen och fastighetsägare.

Sveriges Allmännyttan delar utredningens bedömning om att en förutsättning för ett modernt och väl anpassat skyddsrumsbestand är att det befintliga beståndet inventeras och kontrolleras.

6.3.2 Underhåll och upprustning av befintliga skyddsrum

Sveriges Allmännyttan tillstyrker utredningens förslag om förtydligande av att det ska framgå i regleringen av skyddsrum att med underhåll avses åtgärder för att hålla skyddsrummet och dess befintliga utrustning i ett gott och användbart skick. Detsamma gäller utredningens förslag om förtydligande av att det ska framgå att med förbättringar avses nyinstallationer, utbyte av komponenter till skyddsrummet och likartade åtgärder utan att det är fråga om underhåll.

Sveriges Allmännyttan är positiv till att länsstyrelsen ska utfärda förelägganden om underhåll och förbättringar av skyddsrum. Länsstyrelsen ska besluta om ersättning för underhåll och förbättringar av skyddsrum i enlighet med de föreskrifter om rätten till ersättning som MSB meddelar.

Sveriges Allmännyttan delar utredningens bedömning om att det kommer finnas behov av att förutom underhåll upprusta skyddsrummen med viss ny utrustning, exempelvis moderna filter. MSB ska avgöra hur skyddsrum ska vara beskaffade samt vilka krav som ska ställas på befintliga skyddsrum, samt med länsstyrelserna vidta de åtgärder som behövs för att skyddsrumsarbetet ska kunna påbörjas så snart som möjligt.

Sveriges Allmännyttan är positiv till att ägare av en byggnad får ersättning av staten för kostnaden för nya installationer i befintlig utrustning i den mån det är fråga om nya installationer som inte avser underhåll av befintlig utrustning och att ägaren ska kunna få skälig ersättning för mera omfattande underhållsåtgärder av ett äldre skyddsrum. Utredningen konstaterar att det finnas ett stort reinvesteringsbehov i skyddsrum vars tekniska och ekonomiska livslängd har uppnåtts. Det är därför rimligt att staten bär kostnaden för upprustningen av skyddsrum så att skicket på skyddsrummen inte blir beroende av ekonomin hos den enskilde byggnadsägaren. Skyddsrum är till för civilbefolkningen och därför en statlig angelägenhet.

Sveriges Allmännyttan instämmer i att det finns ett behov av att klargöra vad som avses med underhåll respektive förbättringar och att länsstyrelsen bör vara den myndighet som beslutar om ersättning för underhåll respektive förbättringar eftersom länsstyrelsen ska kunna förelägga byggnadsägare om förenklad egenkontroll av skyddsrum.

Sveriges Allmännyttan delar utredningens bedömning om att byggnadsägare bör få ersättning av staten för sina kostnader i den mån det är fråga om nya installationer och förbättringar och som inte avser sådant ordinärt underhåll av skyddsrummet och befintlig utrustning som det kan förväntas att ägaren själv bekostar. Det är angeläget att ägaren kan få skälig ersättning för mera omfattande underhållsåtgärder av ett äldre skyddsrum så att även dessa åtgärder blir möjliga att få till stånd i praktiken.

6.3.3 Nyproduktion av skyddsrum

Sveriges Allmännyttan tillstyrker utredningens förslag om att MSB ska få meddela närmare föreskrifter om underrättelseskyldigheten så att denna skyldighet på ett förutsägbart sätt kan avgränsas till vissa byggnader och anläggningar. Underrättelseskyldigheten innebär att den som söker bygglov för att bygga inom ett område där skyddsrum ska byggas har en skyldighet att underrätta MSB om detta. Avsikten med bestämmelsen är att det ska finnas möjlighet att besluta om inrättande av skyddsrum i samband med nybyggnation.

Sveriges Allmännyttas delar utredningens bedömning om att underrättelseskyldigheten behövs trots att den inte tillämpas eftersom byggandet riskerar att påverkas negativt annars. Exploatörer och blivande byggherrar skulle i så fall behöva fråga och få information om byggande av skyddsrum och den myndighet som ska hantera beslut om byggande av skyddsrum skulle behöva hantera en stor mängd förfrågningar.

Sveriges Allmännyttas tillstyrker utredningens förslag om att MSB ska få meddela närmare föreskrifter om rätten till ersättning och ersättningens storlek.

Sveriges Allmännyttas delar utredningens bedömning om att MSB fortsättningsvis ska ansvara för beslut om byggande av nya skyddsrum och att MSB även fortsättningsvis ska besluta om ersättning till den som ska bygga och utrusta ett skyddsrum.

Sveriges Allmännyttas delar utredningens bedömning om att behovet av nya skyddsrum kan beaktas vid kommunernas planläggning enligt nuvarande lagstiftning.

Sveriges Allmännyttas avstyrker utredningens förslag om att ett bevis om besked om skyddsrum ska, förutom att vara en förutsättning för startbesked, även vara en del av ansökan om bygglov enligt plan- och bygglagen.

Sveriges Allmännyttas befarar att förslaget medför att ansökan om bygglov blir en mer utdragen och krävande process. Det framstår som att i de allra flesta fall kommer ett skyddsrum inte behöva byggas. Även om det är av vikt att en byggherre i tidigt skede får besked om att skyddsrum ska byggas så borde det vara tillräckligt att frågan behandlas i samband med beslut om startbesked. Utredningen har inte presenterat någon rimlig anledning till att göra ansökan om bygglov mer omfattande. Förslaget går tvärtemot det regelarbete som har gjorts och som pågår för att förenkla bygglovsprocessen. Nuvarande ordning där frågan om skyddsrum bedöms i samband med startbeskedet har även den fördelen att frågan om skyddsrum och skyddat utrymme kan behandlas vid tekniskt samråd.

Sveriges Allmännyttas tillstyrker utredningens förslag om att det ska förtydligas att beslut om byggande av skyddsrum i befintlig byggnad eller anläggning, liksom andra beslut om byggande av skyddsrum, får överklagas hos allmän förvaltningsdomstol.

6.4.1 Det behövs en ny reglering om skyddade utrymmen

Sveriges Allmännyttas delar utredningens bedömning om att det finns behov av att inrätta ett system för skyddade utrymmen som ett komplement till skyddsrum och en del av det samlade systemet för att skydda civilbefolkningen.

6.4.2 Hur skyddade utrymmen ska utformas

Sveriges Allmännyttatillstyrker utredningens förslag om att skyddade utrymmen ska kunna utformas som ett mer begränsat skydd än skyddsrum där skyddade utrymmen ska vara utformade och utrustade för att ge ett skäligt skydd mot verkningar av sådana stridsmedel som kan antas komma till användning i krig.

Sveriges Allmännyttavill uppmärksamma att de myndighetsföreskrifter som ska tas fram om skyddade utrymme behöver vara tydligt utformade så att risken för olika tolkningar minskas.

6.4.3 Planering och beslut om behovet av skyddade utrymmen

Sveriges Allmännyttatillstyrker utredningens förslag om att regeringen eller MSB ska besluta om behovet av skyddade utrymmen och inom vilka områden inom landets kommuner som sådana ska inrättas.

6.4.4 Föreskrifter om skyddade utrymmen

Sveriges Allmännyttatillstyrker utredningens förslag om att regeringen eller MSB ska få meddela föreskrifter och i särskilda fall besluta om skyddade utrymmen och vilka krav som ska ställas på dessa utrymmen, om utrymmenas placering, utformning och utrustning samt inom vilken tid sådana utrymmen ska kunna iordningställas.

Sveriges Allmännyttavill betona vikten av att föreskrifterna är tydliga eftersom en person som bryter mot någon föreskrift kan dömas till böter.

6.4.5 Beslut om inrättande av skyddade utrymmen

Sveriges Allmännyttatillstyrker utredningens förslag om att kommunen ska besluta om inrättande av skyddade utrymmen.

6.4.6 Skyldigheten att inrätta skyddade utrymmen och rätten till ersättning

Sveriges Allmännyttatillstyrker utredningens förslag om att ägaren till en byggnad eller annan anläggning ska vara skyldig att bygga och utrusta ett skyddat utrymme där sådant utrymme ska finnas enligt föreläggande av regeringen, MSB eller kommunen och ha rätt till skälig ersättning av staten för merkostnaden.

6.4.7 Skyldigheten att bereda plats i skyddade utrymmen

Sveriges Allmännyttatillstyrker utredningens förslag om att ägaren eller nyttjanderättshavaren till en byggnad eller annan anläggning där det finns ett skyddat

utrymme ska vara skyldig att iordningställa det utrymmet och bereda plats i detta under höjd beredskap åt dem som behöver skydd.

Sveriges Allmännyta vill uppmärksamma behovet av tydliggörande i regleringen av såväl skyddsrum som skyddade utrymmen om vem som bär ansvaret att iordningställa utrymmet och bereda plats, ägaren eller nyttjanderättshavare. Vid Rysslands invasion av Ukraina i februari 2022 blev det tydligt att det råder en osäkerhet kring vilket ansvar som ägare respektive nyttjanderättshavare har. Eftersom ansvaret är reglerat som ett straffansvar och det är av stor vikt att ett iordningställande sker snabbt och effektivt så behöver det klargöras exakt vilket ansvar ägare respektive nyttjanderättshavare har och vilka åtgärder som ska utföras. För en fastighetsägare som har ett större bestånd av flerbostadshus och andra byggnader där det finns skyddsrum så innebär det en stor arbetsinsats att iordningsställa skyddsrummen.

6.5.2 Ägarens eller nyttjanderättshavarens ansvar för tillgängliggörande och iordningställande av skyddsrum

Sveriges Allmännyta tillstyrker utredningens förslag om att ägaren eller nyttjanderättshavaren ska, förutom att bereda plats, ansvara för att skyddsrummet är iordningställt inom den tid som regeringen, eller den myndighet som regeringen bestämmer, föreskriver eller särskilt beslutar.

Sveriges Allmännyta delar utredningens bedömning om att det behöver förtydligas vem som är ytterst ansvarig för att skyddsrummet blir iordningställt. MSB bör även fortsatt ha möjlighet att meddela närmare föreskrifter om tiden för iordningställande.

Sveriges Allmännyta framhåller att staten och kommunerna måste ta fram en plan för hur personella resurser ska kunna ställas till byggnadsägare och nyttjanderättshavares förfogande för att iordningsställa skyddsrum och skyddade utrymmen, utöver egen personal. Det är särskilt viktigt för fastighetsägare med stora bestånd och därmed en större mängd skyddsrum för att klara iordningställandet inom tidsramen vid höjd beredskap.

6.5.3 Ansvaret för iordningställande och drift av s.k. specialskyddsrum

Sveriges Allmännyta delar utredningens bedömning att även befolkningsskyddsrummen och andra skyddsrum som kräver särskild kompetens ska fastighetsägaren eller nyttjanderättshavaren som utgångspunkt ansvara för iordningställandet och driften.

Sveriges Allmännyta ser positivt på utredningens förslag att befattningar för iordningställande och drift av befolkningsskyddsrum ska omfattas av civilplikt, och bedömer att kommunerna bör vara bemanningsansvariga för sådan skyddsrumspersonal.

Denna personal föreslås alltså kunna ansvara för utförandet av det praktiska arbetet vid såväl iordningställande som drift av ifrågavarande skyddsrum. MSB bör bistå fastighetsägaren med nödvändig kompetens för iordningställande och drift.

6.6 Avveckling och tillfällig begränsning av skyddsrum

Sveriges Allmännyttas tillstyrker utredningens förslag om att i fråga om avveckling ska MSB beakta att ett ersättningsskyddsrum inrättas.

6.7 Användningen av skyddsrum vid fredstida kriser

Sveriges Allmännyttas delar utredningens bedömning om att skyddsrummen har en begränsad praktisk betydelse vid fredstida kriser och att det saknas tillräckliga skäl för att ytterligare inskränka fastighetsägarnas möjlighet att använda utrymmet i fredstid genom att införa en möjlighet att besluta att skyddsrummen ska hållas tillgängliga i andra speciella situationer än vid höjd beredskap.

6.8 Andra skydd för civilbefolkningen

Sveriges Allmännyttas delar utredningens bedömning om att ett ändamålsenligt skydd för civilbefolkningen bör innefatta tillgång till skyddsrum och skyddade utrymmen samt förmåga till utrymning och inkvartering. Detta system kompletteras bland annat av bestämmelserna om räddningstjänst under höjd beredskap, med information till befolkningen om hur man ska agera i olika situationer när dessa skyddsalternativ inte finns, samt arbetet med att stärka den enskildes krisberedskap.

6.9 En ny lag om skyddsrum och skyddade utrymmen

Sveriges Allmännyttas tillstyrker utredningens förslag om att bestämmelserna om skyddsrum och skyddade utrymmen ska föras in i en ny lag och kompletteras av en ny förordning.

Stockholm den 5 maj 2023

Anders Nordstrand
Vd